

Thorvaldsens forbindelse med Polen

Det var i skæbneåret 1812, Thorvaldsen første gang trådte i forbindelse med ledende polske kredse. På tærsklen til det russiske felttog havde Napoleon i juni måned modtaget en deputation for den polske landdag i Wilno og havde ved den lejlighed, ganske vist i forblommede vendinger, udtalt håbet om genoprettelsen af kongeriget Polen. For at fastholde de betydningsfulde ord for eftertiden overdrog man arkitekten Peter Aigner (ca. 1760-1841) at skabe en passende ramme om en tavle, der skulle bære Napoleons tilsagn. Efter arkitektens plan skulle mindetavlen ophænges under en arkitrav, der blev båret af to karyatider. Den 23. december 1812 sluttede Aigner selv i Rom kontrakt med Thorvaldsen om levering af to marmorkaryatider med kapitæler og fodstykker efter opgivne mål inden for et år fra kontraktens dato.

Thorvaldsen er åbenbart straks gået i lag med arbejdet. Et par lette blyantskitser til statuerne i Thorvaldsens Museum er egenhændigt dateret »December 1812«. I løbet af foråret modellerede han den første karyatide og samme efterår den anden. Allerede ved udgangen af 1813 var de politiske forhold imidlertid i den grad ændrede som følge af Napoleons nederlag, at Polen nu ikke mere kunne vente nogen støtte for sine selvstændighedsplaner fra fransk side. Dermed havde monumentet mistet sin mening. Thorvaldsen lod ikke desto min-

dre sine karyatider hugge i marmor; sammen med Alexanderfrisen blev de i 1818 erhvervet til Christiansborg i København, hvor de i 1826 blev opstillet i tronsalen. Desværre brændte de med slottet 1884.

De mange velhavende polske adelige, der i kortere eller længere tid opholdt sig i Italien, og blandt hvilke Thorvaldsen fandt nogle af sine varmeste beundrere, har sikkert bidraget deres til, at opmærksomheden rettedes mod den danske billedhugger, hver gang et større monument var på tale. En mægtig kontaktmand havde Thorvaldsen således i fyrst Stanislaw Poniatowski, kunstsamler i stor stil, der i sit palads i Rom bl. a. modtog den danske tronfølger prins Christian Frederik, senere Christian VIII, og dennes gemalinde under deres ophold i Italien 1820-1821.

Allerede i 1816 fik Thorvaldsen i et brev fra grevinde Anna Potocka den første henvendelse om et mindesmærke for hendes slægtning den unge grev Włodzimierz Potocki, der var død i 1812 efter en kort, men glorrig deltagelse i Napoleonskrigene. Samme år, 1816, modellerede Thorvaldsen et relief til et gravmæle i Dominikanerkirken i Lwów over grevinde Jozefa Borkowska, født Olizar (død 1811), på bestilling af hendes søn. Emnet for fremstillingen er en moder, der føres bort af dødens genius, mens hendes søn står fortvivlet tilbage.

I 1817 kom bestillingen på ryttermonumentet for den polske nationalhelt Jozef Poniatowski. Med dette værk knyttedes Thorvaldsens navn for evigt til Polens. Den livlige kommunikation mellem Thorvaldsen og Polen, der blev en følge af de årelange forhandlinger om monumentets endelige form, satte sig spor i endnu en række større og mindre kunstværker, udført for polske privatpersoner.

Thorvaldsens ophold i Polen på tilbagerejsen fra besøget i Danmark i efteråret 1820 befæstede yderligere det hjertelige forhold. I Warszawa undertegnedes den endelige kontrakt om Poniatowski-monumentet, og Thorvaldsen fik nu tillige bestilling på statuen af Copernicus. Det var meningen, at denne statue, støbt i bronze, skulle have sin plads foran en ny bygning for Selskabet af Videnskabernes Venner. Thorvaldsen overværede grundstensnedlæggelsen i september 1820. Da bronzestatuen af Copernicus i 1830 var blevet afsløret foran Palæ Staszic, som det hed efter sin bygherre, selskabets præsident Stanislaw Staszic, udnævntes Thorvaldsen til korresponderende medlem af selskabet. I 1934 blev der iøvrigt opsat en mindeplade for Thorvaldsen paa denne bygnings facade.

Under sit besøg i Warszawa kom Thorvaldsen i forbindelse med alle betydelige polske personligheder inden for aristokrati, kunst og videnskab. Han be-

søgte alle kunstsamlinger og øvrige mærkværdigheder. General Mokronowski, med hvem Thorvaldsen havde korresponderet om Poniatowski-monumentet, overrakte ham den 26. september den da nyligt udkomne *Guide du Voyageur en Pologne et dans la République de Cracovie*, forsynet med egenhændig dedikation. Denne nydelige publikation, der er udstyret med kobberstik af visse særlig interessante prospekter, og som indeholder kort over Warszawa og Kraków, befinder sig stadig i Thorvaldsens private bibliotek på Thorvaldsens Museum.

Det er uvist, om det var under dette ophold i Warszawa, at Thorvaldsen modellerede busten af grevinde Anna Potocka, der spillede en så fremtrædende rolle i forhandlingerne om Poniatowski-monumentet og statuen af Włodzimierz Potocki, eller om dette først skete, da grevinden var i Rom 1826 og 1827. Selv blev Thorvaldsen portrætteret af fyrst Anton Radziwiłł, der i et brev mange år efter mindede ham om den tegning, han dengang havde gjort af ham, og universitetet i Warszawa benyttede lejligheden til at bestille afstøbninger af samtlige Thorvaldsens værker.

I Warszawa hentede Thorvaldsen sig et par nye medarbejdere. Grev Stanisław Kostka Potocki, Anna Potockas svigerfader, der var undervisningsminister, skaffede billedhuggeren Paul Malinski (død 1853) en understøttelse af staten, så han kunne følge med Thorvaldsen til Rom og der uddanne sig videre under hans tilsyn. Endvidere blev Thorvaldsen bekendt med den unge Jacob Tatarkiewicz (1798-1859), der nogle år senere sluttede sig til ham i Rom.

Fra den 20. til den 28. oktober opholdt Thorvaldsen sig i Kraków, hvor han gjorde sig om muligt endnu mere populær. Det var netop ved denne tid, frivillige fra alle polske befolkningsslag var i færd med at bygge en mindehøj for den polske frihedshelt Tadeusz Kościuszko (1746-1817) på St. Bronisława bjerget uden for Kraków. Thorvaldsen sluttede sig tillige med den berømte sangerinde Catalani til de skarer, der var på vej til bjerget. Begge fik de fat på trillebør og spade for at kunne kaste jord på højen.

I Warszawa var den endelige kontrakt om Włodzimierz Potocki-statuen blevet underskrevet. Nu fik Thorvaldsen lejlighed til at se det sted i katedralen på Wawel, hvor marmorstatuen efter planen skulle opstilles til sin tid. Også den skønne gamle Mariakirke i Kraków besøgte Thorvaldsen, og her kom han ved sin oprigtige begejstring for såvel de romerske malede kirkeruder, som for Wit Stwosż' pragtfulde træskårne Maria-alter sammesteds til at bidrage til redningen af disse kostelige kunstværker, som et uforstående præsteskab stod i begreb med at kassere som levn fra en barbarisk tid. Man mindes Thorvaldsens beundring for et andet prægtigt træskærerarbejde, Hans Brüggemanns altertavle, som han

så på rejsen til Danmark i Slesvig domkirke 1819. Han sagde dengang, at man kunne fæste lid til hans dom, thi han havde jo selv været billedskærer. Inden Thorvaldsen forlod Polen, gjorde han en udflugt til de berømte saltminer i Wieliczka.

Heller ikke senere i Thorvaldsens liv skortede det på opgaver fra polsk side. Da general Mokronowski, den ivrigste forkæmper for Poniatowski-monumentet, var død i 1821, bad hans enke Thorvaldsen om at udføre hans gravmæle, bestemt til opstilling i Helligkorskirken i Warszawa. Han gjorde også enkelte udkast, men sagen kom ikke videre.

I 1829 opholdt grev Arthur Potocki (1787-1832) sig i Rom, hvor han fik sin buste modelleret af Thorvaldsen og erhvervede et marmoreksempplar af Merkur-statuen, der den dag i dag findes på grevens sommerslot Krzeszowice nogle mil fra Kraków. Få år efter bestilte hans enke et marmoreksempplar af hans buste tilligemed en buste af hans moder, grevinde Julie Potocka, født Lubomirska (ca. 1760-1794), et relief med bedende børn og en gentagelse i naturlig størrelse af Thorvaldsens Kristus-statue, alt sammen bestemt til udsmykning af Potocki'ernes gravkapel i katedralen på Wawel. Disse arbejder findes stadig i kapellet.

Så sent som i 1835 fik Thorvaldsen bestilling på endnu et gravminde til Polen. Han modellerede dertil et relief, der viser to unge mennesker, en søn og en datter, der forlader deres sørgende moder; det er opsat i slotskapellet ved Czerwonoogród i Podolien til minde om fyrstinde Helena Poninskas børn. Hertil kom et marmoreksempplar af en buste af sønnen, den unge fyrst Ladislas Poninski.

I museet i Poznań er der en smuk marmorstatue af Thorvaldsen, hans stående Ganymedes med ørnen ved foden, der hidrører fra fyrst Athanase Raczyński's samling. Modellen er modelleret allerede i 1804 på bestilling af den russiske grevinde Irene Worontzoff; Poznań-eksemplaret blev bestilt i 1818 og leveret 1820. Endelig findes i Nationalmuseet i Kraków Jacob Tatarkiewicz's marmorbuste af pianistinden Marja Szymanowska, født Wolowska (1795-1834), udført efter Thorvaldsens model og under hans vejledning.

Man har indtryk af, at en stadig strøm af polske kunstinteresserede er gået gennem Thorvaldsens værksteder i Rom. I årene 1810-20 var størsteparten af de besøgende adelige personer; fra tyverne og fremefter gør de intellektuelle, kunstnere, digtere og musikere sig stærkt gældende. Vi kan spore dem igennem introduktionsskrivelser i Thorvaldsens brevarkiv i hans museum. Ofte dukker de samme personer op i tidens memoirelitteratur. Her kan vi også følge en ny

Thorvaldsens statue af Copernicus under istandsættelse i Warszawa 1949. Under den tyske besættelse blev statuen væltet ned af sin sokkel, knækket i to stykker, medtaget af skudhuller og slæbt bort til Tyskland. Man fandt den i byen Neisse i Nedreschlesien. Den står nu atter på sin vante plads foran Palæ Staszic midt i Warszawa, hel og fuldstændig restaureret.

tids reaktion over for Thorvaldsens klassicisme. Repræsentanterne for den gamle tids smag søgte til Italien for at finde et Arkadien. I dette rige var Thorvaldsen uindskrænket hersker. Den ny tids mænd kom til Rom med romantisk-nationale drømme, der ikke tilfredsstilledes af mødet med den klassiske marmorhvidhed. Samtidens maleriske uniformer og selve det brogede folkeliv tiltrak dem mere end de græske og romerske klædebon og den olympiske gudeverden. Vel kom de stadig for at formelde Thorvaldsen deres respekt, men deres egne kunstneriske idealer gik i en anden retning.

En meget stor del af Thorvaldsens korrespondenter var polakker. De mange breve, ikke mindst fra polske damer, der efter kenderes (bl. a. Stendhal's) udsagn, var de skønneste, intelligenteste og de mest charmerende på kontinentet, handler ikke bare om bestillinger og kommissioner, men er udtryk for virkelig beundring og hengivenhed for den store kunstner, ja, er ligefrem fortrolige. Marja Szymanowska, f. eks., har skrevet ikke mindre end elleve, tildels meget lange, breve til Thorvaldsen, hvori hun beretter løst og fast om sig selv, sin familie og polske venner og kunstnere.

Det er ikke mærkeligt, at Thorvaldsen er det berømteste europæiske kunstnernavn i Polen. Før krigen kendtes det af hvert barn, og i mange år var en stor del af de besøgende turister i Thorvaldsens Museum polske. Den anden verdenskrig, der for så hårdt frem mod Polen, sparede heller ikke Thorvaldsens hovedværker i Warszawa. Copernicus-statuen blev væltet ned fra sin sokkel, gennemhullet af kugler og bortslæbt til Tyskland. Den har dog senere kunnet repareres og er nu atter på plads. Poniatowski-statuen blev fuldstændig ødelagt, men den står nu i et nyt bronzeeksemplar i byen Warszawa, bekræftende det gamle bånd mellem Thorvaldsen og Polen.

ELSE KAI SASS